

УДК 658.5

JEL classification: D53, G23, G32

Ірина МОСКВІЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
викладач,
кафедра менеджменту і маркетингу,
Одеський національний морський
університет, Україна
E-mail: moskvira@gmail.com

Лариса КРИСЮК

кандидат економічних наук, доцент,
викладач,
кафедра підприємництва та туризму,
Одеський національний морський
університет, Україна
E-mail: krysyuklarisa@gmail.com

Тетяна ЧЕБАНОВА

доцент,
викладач,
кафедра підприємництва та туризму,
Одеський національний морський
університет, Україна
E-mail: ilyusha182004@gmail.com

© Ірина Москвіченко,
Лариса Крисюк,
Тетяна Чебанова, 2019

Отримано: 12.02.2019 р.
Прорецензовано: 26.02.2019 р.
Рекомендовано до друку: 27.03.2019 р.
Опубліковано: 29.03.2019 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Ірина Москвіченко (Україна)
Лариса Крисюк (Україна)
Тетяна Чебанова (Україна)

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА ВАЛЮТНІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВ ПОРТОВОЇ ГАЛУЗІ

Анотація

Зростання ступеня впливу фінансових ризиків на результати діяльності і фінансову стабільність підприємства пов'язано зі швидкою мінливістю економічної ситуації в країні та кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин господарюючих суб'єктів, появою нових фінансових технологій і інструментів, а також низкою інших факторів. Тому виявлення економічної суті фінансових ризиків і встановлення форм їх впливу на результати діяльності підприємства є одним з актуальних завдань системи фінансового менеджменту.

В умовах фінансової нестабільності проблема ефективного управління валютними ризиками підприємства набуває особливої актуальності. Це управління виконує активну роль у загальній системі фінансового менеджменту, забезпечуючи надійне досягнення основних цілей фінансової діяльності підприємства.

Метою управління валютними ризиками є забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку і запобігання можливого зниження його ринкової вартості. Управління валютними ризиками можна поділити на наступні етапи: усвідомлення ризику, встановлення причин його виникнення; вимір, аналіз і оцінка ризику; зниження або обмеження ризиків за допомогою відповідних методів управління; здійснення постійного контролю за рівнем ризику.

У сучасних умовах подальшої девальвації національної валюти, яка за останні три роки знецінилась у 3,5 рази відносно до долара США, одним із основних завдань, що стоять перед вітчизняними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності є формування ефективної тактики і стратегії управління валютними ризиками.

Діяльність портових операторів як суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності зазнає фінансової нестабільності та валютного ризику, які викликані мінливістю середовища їх функціонування. Українські порти, займаючись інвестуванням в імпортерне обладнання, планують закупівлі у валюті. Коливання валютного курсу може сприяти як покращенню, так і погіршенню фінансового стану підприємства. Тому в ході ведення бізнесу необхідно враховувати ризики і застосовувати відповідні методи управління ними.

Одним з доступних інструментів управління валютними ризиками на підприємствах є фінансові інструменти. У нашій роботі розглянуто хеджування як спосіб зниження валютного ризику при придбанні обладнання за валюту.

Для усунення впливу фінансової нестабільності на валютні ризики підприємств портової галузі при придбанні обладнання за валюту пропонуємо використовувати інструмент хеджування. Це дозволить або цілком ліквідувати, або частково нейтралізувати ризик можливих утрат.

Крисюк Л., Москвіченко І., Чебанова Т. Вплив фінансової нестабільності на валютні ризики підприємств портової галузі. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2019. Том 29. № 1. С. 85-91.

Ключові слова: фінансові інструменти; хеджування; портові оператори; фінансова нестабільність; фінансові ризики

UDC 658.5

JEL classification: D53, G23, G32

Iryna MOSKVICHENKO

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Lecturer,
Department of Management and Marketing,
Odessa National Maritime University, Ukraine
E-mail: moskvira@gmail.com*

Larysa KRYSYUK

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Lecturer,
Department of Entrepreneurship and Tourism,
Odessa National Maritime University, Ukraine
E-mail: krysyuklarisa@gmail.com*

Tetiana CHEBANOVA

*Associate Professor,
Lecturer,
Department of Entrepreneurship and Tourism,
Odessa National Maritime University, Ukraine
E-mail: ilyusha182004@gmail.com*

© Iryna Moskvichenko,
Larysa Krysyuk,
Tetiana Chebanova, 2019

Received: 12.02.2019
Revised: 26.02.2019
Accepted: 27.03.2019
Online publication date: 29.03.2019

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

**Iryna Moskvichenko (Ukraine)
Larysa Krysyuk (Ukraine)
Tetiana Chebanova (Ukraine)**

INFLUENCE OF FINANCIAL INSTABILITY ON EXCHANGE RISKS OF PORT SECTOR ENTERPRISES

Abstract

The increase of the degree of impact of financial risks on the results of operations and financial stability of the company is associated with a number of factors. They are the rapid volatility of the economic situation in the country and the financial market, the expansion of the sphere of financial relations of economic entities, the emergence of new financial technologies and tools, as well as a number of others factors. Therefore, the identification of the economic nature of financial risks and the establishment of their forms of influence on the results of the enterprise has become one of the most urgent tasks of the financial management system.

In the context of financial instability, the problem of effective management of foreign exchange risks of the company becomes particularly relevant. This management plays an active role in the overall system of financial management, ensuring the reliable achievement of the main objectives of financial activity of the enterprise.

The purpose of currency risks management is to ensure the financial security of the company in the process of its development and to prevent the possible reduction of its market value. Currency risk management can be divided into the following steps: awareness of the risk, determining the causes of its occurrence; measurement, analysis and risk assessment; reduction or limitation of risks by means of appropriate management methods; constant monitoring of the level of risk.

In today's conditions, the further devaluation of the national currency, which in the past three years depreciated by 3.5 times in relation to the US dollar, one of the main tasks facing domestic subjects of foreign economic activity is the formation of effective tactics and strategies for managing currency risks.

Activity of port operators, as subjects of foreign economic activity, is predisposed to financial instability and currency risk, which are caused by the variability of the environment of their functioning. Ukrainian ports, which invest in imported equipment, plan to buy in foreign currency. The fluctuation of the exchange rate may contribute to both the improvement and the deterioration of the financial condition of the enterprise. Therefore, in the course of doing business, you must take into account the risks and apply appropriate methods of managing them.

Financial instruments are the available tools for managing currency risk in enterprises. In this paper, hedging is considered as a way to reduce currency risk when purchasing equipment for a currency.

In order to eliminate the effect of financial instability on currency risks of enterprises in the port industry, when purchasing equipment for currency, we suggest using a hedging instrument. This will either eliminate or partially neutralize the risk of possible losses.

Krisyuk, L., Moskvichenko, I., Chebanova, T. (2019). Vplyv finansovoyi nestabil'nosti na valyutni ryzyky pidpryemstv portovoyi haluzi [Influence of financial instability on currency risks of enterprises of port industry]. *Economic analysis*, 29 (1), 85-91.

Keywords: financial instruments; hedging; port operators; financial instability; financial risks

Вступ

У сучасних умовах фінансової нестабільності проблема ефективного управління валютними ризиками підприємства набуває особливої актуальності. Це управління виконує активну роль у загальній системі фінансового менеджменту, забезпечуючи надійне досягнення основних цілей фінансової діяльності підприємства. Метою управління валютними ризиками є забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку і запобігання можливому зниженню його ринкової вартості. Дослідження впливу фінансової нестабільності на валютні ризики є важливою проблемою для підприємств портової галузі як суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Мета та завдання статті

Мета та завдання статті – формування ефективної тактики і стратегії управління валютними ризиками підприємств портової діяльності, пошук шляхів зниження валютних ризиків, які виникають у процесі здійснення ними інвестиційної діяльності в умовах фінансової нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження

Зростання ступеня впливу фінансових ризиків на результати діяльності і фінансову стабільність підприємства пов'язано з швидкою мінливістю економічної ситуації в країні і кон'юнктурою фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин господарюючих суб'єктів, появою нових фінансових технологій і інструментів, а також низкою інших факторів. Тому виявлення економічної суті фінансових ризиків і встановлення форм їх впливу на результати діяльності підприємства є одним з актуальних завдань системи фінансового менеджменту.

Важливою передумовою забезпечення економічно-фінансової безпеки підприємства є якісний фінансовий менеджмент, що є системою принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів підприємства та організацією обороту його грошових коштів [1].

Для формування ефективної системи управління фінансовими ризиками їх необхідно попередньо ідентифікувати. Ідентифікація фінансових ризиків полягає у виявленні всіх видів можливих ризиків, пов'язаних з кожною конкретною операцією чи видом діяльності. При цьому важливо у складі портфеля фінансових ризиків виокремити ризики, які залежать від самого підприємства (внутрішні ризики), і зовнішні ризики, які визначаються макроекономічною ситуацією. Тільки на підставі комплексного двостороннього аналізу внутрішніх

можливостей підприємства і потреб зовнішнього середовища, в якому передбачається здійснення ним господарської діяльності, можна забезпечити стійкість підприємницької структури в нестабільних умовах [2].

Для вітчизняних підприємств найбільш притаманним є операційний валютний ризик, який безпосередньо впливає на загальний рівень їх фінансової стійкості. Поняття фінансової стабільності досі залишається дискусійним. Так Т. Є. Унковська вважає, що фінансова стабільність національної економіки – це такий режим функціонування економіки, коли вона знаходиться в динамічному стані фінансової рівноваги; або в разі екзогенних або ендегенних шоків її відхилення від рівноваги лежить у заданих межах, і вона здатна повернутися в режим фінансової рівноваги [3].

Європейський центральний банк дає таке визначення фінансової стабільності: «...вона може бути визначена як стан, при якому фінансова система, яка містить фінансових посередників, ринки і ринкову інфраструктуру, здатна протистояти шокам і усувати фінансові дисбаланси, тим самим знижуючи ймовірність серйозних збоїв у процесі фінансового посередництва, які перешкоджають ефективному використанню інвестиційного потенціалу заощаджень» [4].

Б. І. Пшик визначає фінансову стабільність як стійкий стан фінансової системи країни, що дозволяє забезпечити безперервне здійснення розрахунків в економіці, високий рівень довіри до фінансово-кредитних установ, відсутність надмірної волатильності фінансових ринків, ефективний розподіл фінансових ресурсів і можливість управління фінансовими ризиками, а також запас міцності у фінансовій системі, що дозволяє протистояти негативним економічним шокам у майбутньому і запобігати їх негативному впливу на економіку [5].

Питанням вивчення проблем валютного ризику у зовнішньоекономічній діяльності займалися такі вчені, як І. Бланк, К. Буренко, І. Вербіцька, С. Мочерний, Р. Пікус, А. Філіпенко та ін. Незважаючи на це, у вітчизняній економічній літературі недостатню увагу звертають на проблеми хеджування валютних ризиків за допомогою інструментів строкового фінансового ринку.

Зазвичай суб'єкти господарювання схильні до трьох видів валютних ризиків: операційного, трансляційного та економічного [6].

Валютний ризик – це вид ризику, властивий фінансовим операціям, які супроводжують зовнішньоекономічну діяльність підприємства. Його прояв полягає в недоотриманні прибутку в результаті безпосереднього впливу зміни обмінного курсу іноземної валюти, що

використовується підприємством при здійсненні операцій.

Розподіл валютних ризиків за видами фінансово-господарської діяльності компаній портових операторів наведено на рисунку 1.

Рис. 1. Розподіл валютних ризиків за видами фінансово-господарської діяльності компаній портових операторів

*Власна розробка.

В умовах фінансової нестабільності проблема ефективного управління валютними ризиками підприємства набуває особливої актуальності. Це управління виконує активну роль у загальній системі фінансового менеджменту, забезпечуючи надійне досягнення основних цілей фінансової діяльності підприємства.

Метою управління валютними ризиками є забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку та запобігання можливому зниженню його ринкової вартості. Управління валютними ризиками можна поділити на наступні етапи:

- усвідомлення ризику, встановлення причин його виникнення;
- вимір, аналіз і оцінка ризику;
- зниження або обмеження ризиків за допомогою відповідних методів управління;

- здійснення постійного контролю за рівнем ризику.

У сучасних умовах подальшої девальвації національної валюти, яка за останні три роки знецінилась у 3,5 рази відносно до долара США, одним із основних завдань, що стоять перед вітчизняними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, є формування ефективної тактики і стратегії управління валютними ризиками [6]. Важливо не тільки остерігатися ризиків, а й вчасно аналізувати причини небажаного розвитку подій, враховувати попередній негативний досвід, постійно коригувати систему оперативних господарських операцій з позиції максимізації результату. Коливання курсу долара США та євро за 2018 рік наведено на рисунку 2.

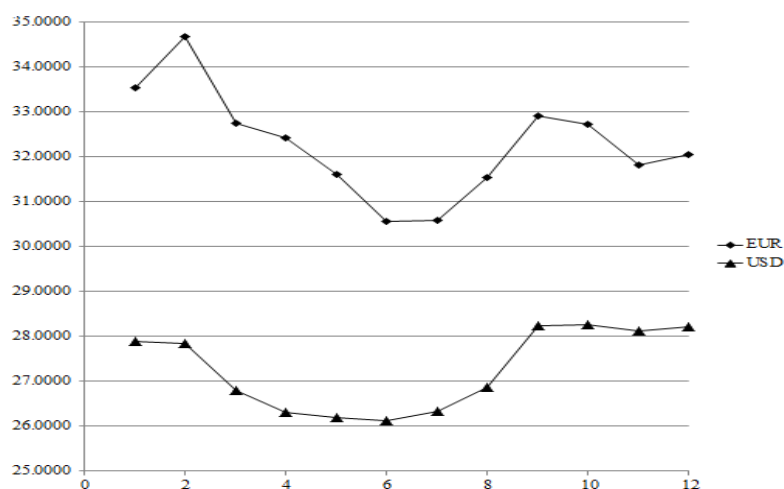

Рис. 2. Коливання курсу долара США та євро за період 01.01.2018 р. – 01.12.2018 р.

*Розроблено авторами на основі [7].

Діяльність портових операторів як суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності схильна до фінансової нестабільності і ризику, які викликані мінливістю середовища їх функціонування. Українські портові оператори, здійснюючи інвестування в імпортне обладнання, зазвичай планують закупівлю у валюті. Коливання валютного курсу може як сприяти покращенню, так і спричиняти погіршення фінансового стану підприємства. Тому необхідно враховувати ризик у ході ведення бізнесу і застосовувати відповідні методи управління ризиками. Одним з ефективних фінансових інструментів управління валютними ризиками на підприємствах є хеджування.

Дуже часто підприємства стикаються з проблемою неможливості прогнозування грошових потоків через коливання валютних курсів. У зв'язку з наявністю ризиків і невизначеності при прийнятті рішень підприємства змушені шукати шляхи зниження фінансових втрат.

Розглянемо використання хеджування як способу зниження валютного ризику. Хеджування – це процес зниження ризику можливих втрат на діяльність, спрямований на створення захисту від фінансових втрат у майбутньому.

Хеджування – як варіант мінімізації фінансових ризиків - розглядається в широкому і прикладному аспектах. У широкому сенсі хеджування є процесом використання будь-яких механізмів (внутрішніх і зовнішніх) зменшення ризику фінансових втрат. У вузькому, прикладному сенсі – це внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків, заснований на використанні різних фінансових інструментів (похідних цінних паперів – деривативів (опціонів, свопів, форвардних та ф'ючерсних контрактів), що підтверджують право або зобов'язання його власника купити або продати цінні папери, валюту, товари і т. п. на заздалегідь визначених ним умовах у майбутньому періоді.

Хеджування ф'ючерсами та опціонами здійснюється на біржах, тому додатково виникають відносини між суб'єктами господарювання та біржами, брокерами, кліринговими палатами з питань купівлі-продажу цих фінансових інструментів. Здійснення хеджування валютних ризиків передбачає необхідність використання в діяльності підприємств іноземної валюти, що в нашому випадку характеризується як об'єкт хеджування.

Ринок деривативів в Україні є доволі молодим сегментом фінансового ринку та представлений ф'ючерсними контрактами, опціонами та опціонними сертифікатами. Валютні ф'ючерсні контракти з'явилися тільки у 2015 році, тому можна зробити висновок, що українські суб'єкти мають не так багато досвіду в галузі управління валютними

ризиками в зіставленні з іншими європейськими країнами.

У 2017 році емісія деривативів була здійснена двома випусками опціонних сертифікатів на загальну суму 32,5 млн грн. Наприкінці 2017 року кількість випусків деривативів, що перебувають в обігу на фондових біржах, становила 249 шт. За підсумками 2017 року обсяг торгівлі деривативами становив 5,62 млрд грн. Якщо розглядати в розрізі за видами ринків, то всі операції здійснювались у сегменті строкового ринку. Найбільш популярними за типом є форвардні контракти для валютних пар: GBP/USD, USD/UAH, EUR/USD, USD/JPY. Ринок деривативів упродовж останніх трьох років скорочується [8].

Морські порти досить часто проводять заміну обладнання. Це пов'язано з тим, що з кожним роком збільшуються габарити оброблюваних суден і потужностей існуючого обладнання вже недостатньо. Конкурентна боротьба за вантажовласників змушує портовиків переходити на більш сучасне обладнання.

Порти України до 2020 року мають реалізувати не менше 46 інвестиційних проектів загальною кошторисною вартістю близько 44 млрд гривень. Велика частина проектів передбачає реконструкцію і будівництво нових перевантажувальних потужностей, разом із будівництвом нових причалів і комплексів. Так через «ТрансІнвестСервіс» – найбільший приватний портовий оператор в Україні, перевантажується кожна четверта тонна експортного зерна. Потужності складських територій складають 2,7 млн тонн. Щоб цього досягти «ТрансІнвестСервіс» за час свого існування інвестував у розвиток своєї інфраструктури та обладнання близько 550 млн доларів [9].

Серед великих вантажопотоків, які переробляються в українських морських портах, сьогодні немає більш динамічно зростаючих, ніж зернові. Якщо у 2010 році у вітчизняних морських портах (з урахуванням приватних терміналів і кримських портів) перевантажувалось 18,92 млн тонн зернових вантажів, то у 2017 році вже 40,65 млн тонн, тобто вантажопотік збільшився більш ніж у два рази. Саме зростання зернового експорту стало потужним стимулом для найбільш масштабного в історії незалежної України портового будівництва.

У 2009 році компанія «Бориваж» в ДП «МТП «Южний» побудувала причал довжиною 300 метрів з глибинами 15 метрів для свого зернового терміналу. У 2012 році компанія «Ніка-Тера» побудувала для перевалки зерна причал №11 довжиною 300 метрів з глибинами 11,7 метрів (зернові вантажі перевалюють сьогодні і на причалі №10). У 2018 році з'явилися два причали на нових терміналах компанії «М. В. Карго» в ДП «МТП

www.econa.org.ua

«Южний» (довжина – 428 метрів і глибина 15 метрів) і компанії «Евровнешторг» в порту Ольвія (довжина – 280 метрів і глибина 12 метрів).

Крім того, компанія «Нібулон» в 2018 році, розвиваючи свій зерновий термінал у Миколаєві, подовжила один з його причалів із 104 метрів до 222 метрів [10].

Для усунення впливу фінансової нестабільності на валютні ризики підприємств портової галузі при валютному інвестуванні в обладнання пропонуємо використовувати інструмент хеджування. Використання цього методу наочно покажемо на

прикладі. Наприклад, у грудні 2019 року портовому оператору буде потрібно 1000000 дол. США для оплати імпортного обладнання. З метою зниження операційного валютного ризику компанія укладає в січні 100 ф'ючерсних контрактів на придбання 10000 дол. США кожний. Усього на суму 1000000 дол. США.

Дані про поточний курс валюти наведено в таблиці 1.

Витрати через зростання курсу складають: $28000000 - 27900000 = 100000$. Це відображено в таблиці 2.

Таблиця 1. Розрахунок вартості товарного контракту за поточним курсом

Місяць	Курс, грн за 1 дол. США	Порядок розрахунку вартості товарного контракту	Вартість товарного контракту (справедлива вартість об'єкта хеджування), грн
Жовтень	28,00	$28,00 * 1000000$ дол. США	28000000
Грудень	27,90	$27,90 * 1000000$ дол. США	27900000

*Розроблено авторами з використанням [11].

Таблиця 2. Ф'ючерсний курс

Місяць	Курс (гривень за 1 дол. США)	Порядок розрахунку вартості ф'ючерсних контрактів	Вартість ф'ючерсних контрактів (справедлива вартість інструмента), грн
Жовтень	28,10	$28,10 * 10000$ дол.США * 100 x 100 контрактів	28100000
Грудень	28,02	$28,02 * 10000$ дол.США * 100 контрактів	28020000

*Розроблено авторами з використанням [11].

Оскільки валюта була куплена по більш низькій ціні, розмір прибутку дорівнює: $28100000 - 28020000 = 80000$ грн. Отже, втрати частково (на 80 %) компенсовані: $100000 - 80000 = 20000$ грн. Коефіцієнт ефективності хеджування дорівнює: $Кеф = 100000 : 80000 = 1,25$.

Таке хеджування вважається ефективним і означає, що зміна грошового потоку по об'єкту хеджування не значно перевищує (у 1,25 раза) зміну грошового потоку від інструмента хеджування. Якщо перевищення було б більшим, то операція хеджування була б неефективною.

Потрібно звернути увагу на те, що в цьому прикладі розглянутий окремий випадок, коли обсяг ф'ючерсних позицій, що відкриваються, цілком відповідає обсягу позицій, що хеджуються, і терміни постачання на ринку ф'ючерсів збігаються з потребами хедеру (різновид учасника біржової торгівлі, що має на меті здійснення операцій на біржі для захисту від ризику зміни ціни).

З огляду на вищезазначене, варто зауважити, що відносини хеджування поділяються на три види: хеджування справедливої вартості, хеджування

грошових потоків і хеджування чистих інвестицій у закордонну компанію.

1. Хеджування справедливої вартості. У цьому випадку хеджується ризик певного активу або певного зобов'язання (наприклад, змін у справедливій вартості цінних паперів в іноземній валюті з фіксованими ставками в результаті змін ринкових відсоткових ставок).

2. При хеджуванні грошових потоків хеджується ризик руху грошових потоків, що належать до:

- певних активів або зобов'язань (наприклад, майбутні відсоткові виплати по валютних кредитах);
- очікуваної угоди (наприклад, очікувана купівля або продаж валюти);
- твердої угоди (наприклад, контракт купівлі-продажу матеріального активу за фіксованою ціною, вираженою в іноземній валюті).

3. При хеджуванні чистих інвестицій у закордонну компанію хеджуються ризики, пов'язані зі змінами валютних курсів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Для усунення впливу фінансової нестабільності на валютні ризики підприємств портової діяльності при придбанні обладнання за валюту пропонуємо використовувати інструмент хеджування. Мета

хеджування валютного ризику – фіксація майбутнього обмінного курсу. Це дозволить або цілком ліквідувати, або частково нейтралізувати ризик можливих втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Москвіченко І. М., Крисяк Л. М., Кастельянос Трухільо А. Концептуальні питання, щодо рівня економічної безпеки стивідорних компаній. *Молодий вчений*. Випуск 3(30). Економічні науки. Херсон: 2016. С. 111-114.
2. Крисяк Л. М., Корецька О. В. Управління стійкістю розвитку малих і середніх підприємницьких структур портової діяльності. *Молодий вчений*. 2015. № 4(19). С. 82-86.
3. Унковская Т. Е. Парадоксы монетарной политики и новая парадигма понимания феномена финансовой стабильности. Стратегия и тактика денежно-кредитной политики России и Украины и мировой экономической кризис: сб. статей. Москва: Ин-т экономики РАН, 2010. С. 95-126.
4. European Central Bank. *Financial Stability Review*. URL: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/financialstabilityreview201006en.pdf>.
5. Пшик Б. И. Финансовая стабильность: сущность и особенности проявления. *Вестник СевГУ*. Севастополь: Изд-во СевГУ, 2013. Вып. 138: Экономика і фінанси. С. 91-96.
6. Мелих О. Ю. Валютні ризики суб'єктів господарювання та напрями їх мінімізації в умовах глобальної фінансової нестабільності. Другі наукові читання пам'яті С. І. Юрія: збірник наукових праць. Тернопіль: 2016. С. 93-96.
7. Архів валютних курсів. URL: <https://index.minfin.com.ua/exchange/archive/nbu/curr/2018-12-03>.
8. Річний звіт за 2017 рік Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/Річний-звіт-НКЦПФР-2017.pdf>.
9. Стадник В. Г., Крисяк Л. М., Москвіченко І. М. Вплив асиметрії інформації на ринок підприємств транспортних послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Випуск 23 (частина 1). Одеса. 2017. С. 55-58.
10. Ильницкий К. Какие зерновые терминалы построили в 2018 году и планы на 2019-й. Порты Украины. URL: <https://ports.com.ua/.../kakie-zernovye-terminaly-postroili-v-2018-godu-i-plany-na-2...>
11. Петрашко Л. П. Валютні операції: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 271 с.

REFERENCES

1. Moskvichenko, I. M., Krysiuk, L. M., Kastel'yanos, T. A. (2016). Kontseptual'ni pytannya, shchodo rivnya ekonomichnoyi bezpeky styvidornykh kompaniy [Conceptual issues regarding the level of economic security of stevedoring companies]. *Molodyy vchenyy*, 3(30), 111-114. [in Ukrainian].
2. Krysiuk, L. M., & Korets'ka, O. V. (2015). Upravlinnya stiykisty rozvytku malykh i serednykh pidpryyemnyts'kykh struktur portovoyi diyal'nosti [Management of sustainable development of small and medium enterprises of port activity]. *Molodyy vchenyy*, 4(19), 82-86. [in Ukrainian].
3. Unkovskaya, T. E. (2010). Paradoksy monetarnoy politiki i novaya paradihma ponimannya fenomena finansovoy stabilnosti [Monetary policy paradoxes and a new paradigm of understanding the phenomenon of financial stability]. *Stratehiya i taktika denezhno-kreditnoy politiki Rossii i Ukrainy i mirovoy ekonomicheskoy krizis*. Moscow: Institut ekonomiki RAN, 95-126 [in Russian].
4. *European Central Bank. Financial Stability Review*. (2018). Retrieved from: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/financialstabilityreview201006en.pdf>.
5. Pshyk, B. Y. (2013). Finansovaya stabil'nost': sushchnost i osobennosti proyavleniya [Financial stability: the nature and features of display]. *Vestnyk SevHTU*, 138, 91-96. [in Russian].
6. Melykh, O. Yu. (2016). Valyutni ryzky sub"yektiv hospodaryuvannya ta napryamy yikh minimizatsiyi v umovakh hlobal'noyi finansovoyi nestabil'nosti [Foreign exchange risks of economic entities and directions of their minimization in the conditions of global financial instability]. *Druhi naukovy chytannya pam'yati S. I. Yuriya. Ternopil'*, 93-96. [in Ukrainian].
7. *Arkhiv valyutnykh kursiv* [Archive of exchange rates]. (2018). Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/exchange/archive/nbu/curr/2018-12-03>. [in Ukrainian].
8. *Richnyy zvit za 2017 rik Natsional'noyi komisiyi z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku* [National Commission for Securities and Stock Market 2017 Annual Report]. (2017). Retrieved from: <https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/Richnyy-zvit-NKTSsPFR-2017.pdf>. [in Ukrainian].
9. Stadnyk, V. H., Krysiuk, L. M., Moskvichenko, I. M. (2017). Vplyv asymetriyi informatsiyi na rynek pidpryyemstv transportnykh posluh [Impact of asymmetry of information on the market of transport services enterprises]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 23(1), 55-58. [in Ukrainian].
10. Il'nytskiy, K. (2018). *Kakie zernovye terminaly postroili v 2018 godu i plany na 2019-y. Porty Ukrainy*. [Which grain terminals were built in 2018 and plans for 2019. Ports of Ukraine]. Retrieved from: <https://ports.com.ua/.../kakie-zernovye-terminaly-postroili-v-2018-godu-i-plany-na-2...> [in Russian].
11. Petrashko L. P. (2012). *Valyutni operatsiyi* [Foreign exchange operations]. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].